

مقاله علمی - پژوهشی:

انگل‌های کرمی ماهی طلال (*Rastrelliger kanagurta*) در منطقه چابهار (دریای عمان)

صائمه جدگال^۱، جمیله پازوکی^{*}، معبود علی زاده نوده^۱

*pazooki2001@yahoo.com

۱. گروه علوم جانوری و زیست‌شناسی دریا، دانشکده علوم و فناوری زیستی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران
ایران

تاریخ پذیرش: بهمن ۱۴۰۰

تاریخ دریافت: آبان ۱۴۰۰

چکیده

با توجه به اهمیت و جایگاه ماهیان در تأمین پروتئین انسانی، مطالعه در مورد عوامل بیماری‌زا و آشنایی بیشتر با آلودگی‌های انگلی آنها می‌تواند گامی در جهت ارتقاء دانش انگل‌شناسی کشور باشد. این مطالعه به منظور شناسایی انگل‌های پریاخته ماهی طلال (*Rastrelliger kanagurta*) صید شده از سواحل دریای عمان منطقه چابهار انجام گرفت. در مطالعه حاضر، تعداد ۶۱ قطعه ماهی طلال در تابستان ۱۳۹۸ صید گردید. ماهیان به آزمایشگاه انتقال یافته و طول و وزن آنها اندازه‌گیری شد. اندام‌های مختلف ماهی از جمله آبشش، چشم، معده، زوائد پیلوریک، گنادها و روده جهت جداسازی و شناسایی انگل‌های پریاخته بررسی شدند. انگل‌های جدا شده در الکل ۷۰ درصد یا فرمالین ۱۰ درصد تثبیت گردیدند. انگل‌های شناسایی شده از رده دیژن‌ها بوده و شامل *Prodistomum orientale* و *Lecithocladium angustiovum* با میزان فراوانی به ترتیب ۱۰۰ و ۲۶/۴ درصد، از رده مونوژن‌ها انگل‌های *Indomazocraes sp.* نمونه دیگری از خانواده *Mazocraeidae* هر دو با شیوع ۱/۹ درصد و از رده نامتودا نیز لارو انگل *Anisakis sp.* با شیوع ۱/۹ درصد شناسایی شدند. نتایج نشان داد که انگل دیژن *Lecithocladium angustiovum* در معده دارای بیشترین شدت آلودگی ($17/3 \pm 16/1$) درصد بود. در این مطالعه طبق نتایج به دست آمده، انگل‌های شناسایی شده شامل دو دیژن در حد گونه، یک مونوژن در حد جنس و یک نمونه در حد خانواده از شاخه کرم‌های پهن، یک نامتود در حد جنس جزء شاخه کرم‌های گرد بودند. این اولین گزارش از ماهی طلال سواحل دریای عمان می‌باشد. همچنین انگل‌های *Prodistomum orientale* و *Indomazocraes sp.* و نمونه متعلق به خانواده *Mazocraeidae* برای اولین بار از این ماهی در سواحل ایران گزارش می‌شود.

لغات کلیدی: ماهی طلال، انگل‌های پریاخته، مزوکرانیده، دریای عمان

*نویسنده مسئول

مقدمه

زیست‌شناسان زندگی انگل‌ها را با اهداف مختلفی مورد بررسی قرار می‌دهند. در تاریخ انگل‌شناسی، گونه هدف که مطالعات بر آن انجام می‌شود، از اهمیت زیادی برخوردار بوده است. اختلاف عمده ماهیان با سایرگونه‌های هدف در این است که ماهیان با محیط زندگی خود ارتباط بیشتری دارند و باید مراحل مختلف زیست، عادت‌های مختلف تغذیه آنان در سطوح آبی، ارتباط آنها با چرخه حیات انگل‌ها و میزبان‌های واسط نیز در نظر گرفته شود (پازوکی، ۱۳۹۵). با توجه به تنوع و فراوانی انگل‌های ماهی، فقط تعداد کمی از آنها باعث تلفات شدید ماهی‌ها یا ایجاد شکل حاد بیماری می‌شوند. با این وجود، در بیشتر موارد انگل‌ها باعث کاهش وزن، لاغری، کاهش بازده تولید مثلی، رفتارهای غیر طبیعی، زخم‌های جلدی، نارسایی آبششی و علایمی از این قبیل در ماهی‌ها می‌شوند که به‌نوبه خود می‌تواند ضرر و زیان اقتصادی زیادی به‌دنبال داشته باشد (پیغان، ۱۳۸۰). از جمله این ماهیان می‌توان به خانواده تون‌ماهیان اشاره کرد، اعضاء این خانواده در اقیانوس‌ها و دریاها از جمله دریای سرخ و دریای عرب، خلیج فارس و دریای عمان پراکنش دارند. این خانواده شامل ۱۵ جنس و ۴۹ گونه هستند که ۷ جنس از آنها در آبهای جنوبی ایران دیده می‌شود (درویشی و همکاران، ۱۳۸۲). تون‌ماهیان از نظر اقتصادی و صید ورزشی در جهان بسیار مهم هستند. بیشتر تون‌ماهیان مهاجرت‌های وسیعی در نواحی اقیانوس هند و آرام دارند (Murugesha, 1995). ماهی طلال از خانواده تون‌ماهیان است که در دسته‌های بزرگ در نواحی کم‌عمق نزدیک به ساحل زندگی می‌کنند. ماهی طلال از دیاتوم‌ها، دینوفلاژله‌ها، سخت‌پوستان، نرم‌تنان و مژه‌داران تغذیه می‌کند. حدود ۷۲ درصد از مواد غذایی این ماهی را موجوداتی با منشأ گیاهی شامل دیاتوم‌ها، باسیلاریوفیسه و دینوفلاژله‌ها تشکیل می‌دهند (Hakimelahi et al., 2018). در سال ۱۳۹۹ حدود ۲۹۹۱۴/۷۵ هزار تن انواع تون‌ماهیان از آبهای فراساحلی صید شدند. صید تون‌ماهیان ارزش بالایی در ماهیگیری کشور دارد که سهم قابل توجهی را در صید جنوب به‌خود اختصاص داده است و در مجموع،

۴۳ درصد کل صید سالانه کشور را تشکیل می‌دهد (سالنامه آماري شيلات ايران، ۱۳۹۹). انگل‌ها علاوه بر نقش مستقیم در بروز تلفات ماهیان، ممکن است تأثیر قابل توجهی بر رشد و مقاومت ماهیان در برابر سایر عوامل استرس‌زا داشته باشند (Scholz, 1999). اثر آلودگی‌های انگلی بر نارسایی آبششی و تنفسی، زخم‌های جلدی و کاهش مقاومت بدن ماهیان در برابر عوامل عفونت‌های ثانویه قارچی، باکتریایی یا ویروسی به فراوانی گزارش شده است (پازوکی و معصومیان، ۱۳۸۹). تحقیقات بسیار گسترده و جامعی در زمینه انگل‌های تون‌ماهیان دریایی در دنیا صورت گرفته است که از جمله آنها می‌توان به مطالعاتی از Jemi و همکاران (۲۰۲۰) بر تغییرات فصلی شیوع ایزوپودها در ماهی *Rastrelliger kanagurta* Indaryanto جمع‌آوری شده از سواحل جنوب غربی هند، و همکاران (۲۰۱۵) بر توصیفی از دیژن‌های خانواده Hemiuridae در ماهی *Rastrelliger brachysoma* از سواحل اندونزی، Zhu و همکاران (۲۰۲۰) بر مونوژن‌های تون‌ماهیان در جنوب دریای چین، Justo و همکاران (۲۰۲۱) بر بررسی دیژن‌های تون‌ماهیان جنوب غربی اقیانوس اطلس، Tokiwa و همکاران (۲۰۱۸) مطالعه‌ای از لارو آنیزاکیس بر غذاهای خام دریایی در ژاپن و Mansour و همکاران (۲۰۱۵) بر آلوده شدن تخمک‌های بالغ ماهی طلال به‌وسیله Myxosporea اشاره کرد. انگل‌ها اثرات منفی و مخربی بر میزبان خود دارند و تولیدات طبیعی آنها را کاهش می‌دهند (Simkova et al., 2001). شناسایی و بررسی تنوع گونه‌های انگلی از اهمیت بالایی برخوردار است. این پژوهش به منظور بررسی و شناسایی انگل‌های پریاخته و بررسی پارامترهای کمی (شیوع، شدت و فراوانی آلودگی) انگل‌های پریاخته ماهی طلال (*Rastrelliger kanagurta*)، صید شده از سواحل استان سیستان و بلوچستان (چابهار) صورت گرفت که می‌تواند از لحاظ اقتصادی و حفظ سلامت ماهیان و مصرف‌کنندگان حائز اهمیت باشد.

مواد و روش‌ها

نرم افزار SPSS 19 استفاده شده و نمودارها با استفاده از Excel 2013 رسم شدند.

نتایج

در مجموع، تعداد ۶۱ عدد ماهی طلال شامل ۴۳ ماهی ماده و ۱۸ ماهی نر مورد مطالعه قرار گرفتند. براساس نتایج به دست آمده میانگین طول کل ماهی طلال $(25/0 \pm 77/94)$ سانتی‌متر و میانگین وزن کل $(206/21 \pm 99/72)$ گرم بود. در مجموع، پنج نوع انگل پریاخته شناسایی شدند.

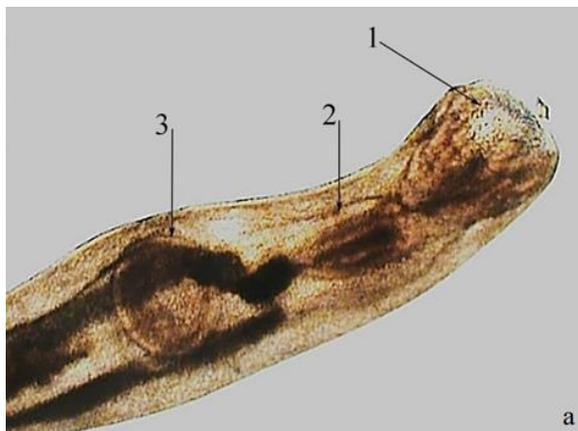
دو دیژن *Lecithocladium angustiovum* و *Prodistomum orientale* با میزان شیوع به ترتیب ۱۰۰ و ۲۶/۴ درصد جدا شده از معده، روده و زوائد پیلوریک بودند (شکل‌های ۱ و ۲). *Lecithocladium angustiovum* دارای کوتیکول چین‌خورده، بادکش دهانی غالباً قیف‌مانند، حلق بلند و کیسه منی بزرگ که در سطح پشتی بدن قرار دارد. لوب‌های ویتلینی بلند و لوله‌ای است. *Prodistomum orientale* دارای بدن کشیده، بادکش دهانی قیف‌مانند و حلق استوانه‌ای می‌باشد. روده در قسمت قدامی از بادکش شکمی تا انتهای بدن امتداد دارد. منافذ دستگاه تناسلی مورب نسبت به بادکش شکمی هستند. بیضه‌ها، بیضوی شکل و در محور عرضی کمی کشیده شده‌اند. تخمدان از نظر شکل گلوبولار یا بیضی و پر از تخم می‌باشد.

دو مونوزن *Indomazocraes* sp. و نمونه دیگری از خانواده *Mazocraeidae* هر دو با شیوع ۱/۹ درصد از آبشش جدا شدند (شکل‌های ۳ و ۴) *Indomazocraes* sp. شامل دو جفت گیره بزرگ در طرفین اپیستوهاپتور و یک گیره کوچک در یک طرف آن و دو جفت قلاب در قسمت قدامی می‌باشد. حلق تقریباً با اندازه مری برابر است. اندام تناسلی شامل یک لایه عضلانی مرکزی با ۱۰ قلاب تناسلی کوتاه و سخت و ۲ لایه عضلانی مرکزی با یک قلاب تناسلی بزرگ و خمیده که این قلاب در نزدیکی پایه صاف و از طرفین به سمت بالا خم شده و تورفتگی عمیقی ایجاد می‌کند.

تعداد ۶۱ عدد ماهی طلال از سواحل چابهار با موقعیت جغرافیایی ۲۵ درجه و ۲۶ دقیقه عرض شمالی و ۶۰ درجه و ۶۰ دقیقه طول شرقی در تابستان ۱۳۹۸ با تور پلاستیکی صید گردید، سپس نمونه‌ها در جعبه یونولیت حاوی یخ به آزمایشگاه علوم تحقیقاتی آبیان دانشگاه شهید بهشتی انتقال یافتند.

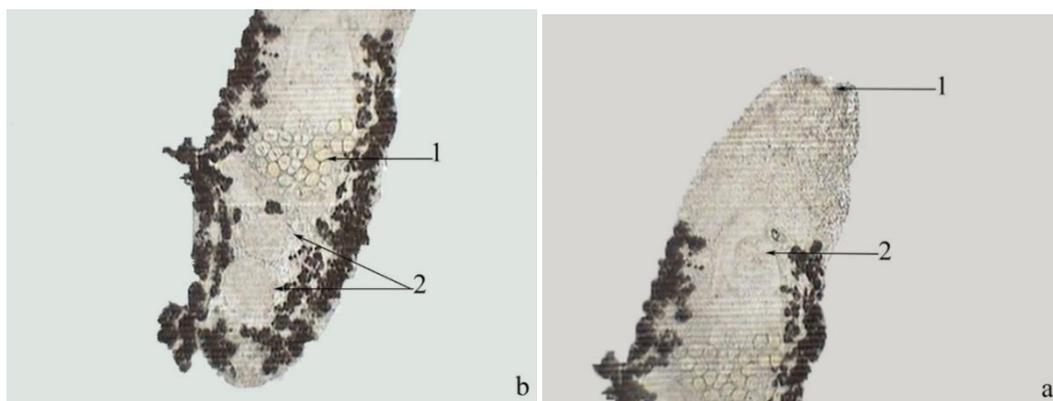
طول کل ماهیان با استفاده از تخته بیومتری و وزن آنها با استفاده از ترازوی دیجیتال با دقت ۰/۰۱ گرم اندازه‌گیری و پس از تشریح، جنسیت آنها نیز مشخص شد. ابتدا با استفاده از ذره‌بین سطح پوست و باله‌های ماهی از نظر وجود کیست، انگل‌های پریاخته مورد بررسی قرار گرفت و نیز لام مرطوب تهیه شد. سپس با برداشتن سرپوش آبششی، رشته‌ها و کمان‌های آبششی نیز از نظر وجود عوامل آلوده کننده مذکور مورد مشاهده قرار گرفتند. حفره شکمی با ذره‌بین بررسی و تمام اندام‌های داخلی ماهی به طور جداگانه در ظروف حاوی سرم فیزیولوژی قرار داده شدند. هر یک از این اندام‌ها ابتدا با لوپ مشاهده و از نظر آلودگی به کرم‌ها و کیست‌های انگلی بررسی شدند. همچنین برای مطالعه‌ی انگل‌های معده و روده از ابتدا تا انتهای اندام مورد نظر با قیچی نوک تیز باز شده و زیر لوپ سطح داخلی آنها از نظر وجود یا عدم وجود انگل مطالعه شد و به منظور بررسی دقیق‌تر، از محتویات آنها گسترش تهیه گردید. سپس برای بررسی دقیق‌تر قسمتی از هر اندام را برداشته شد و بین لام و لامل له کرده و با استفاده از درشت‌نمایی‌های مختلف میکروسکوپ مورد بررسی قرار می‌گرفتند.

انگل‌ها برای تثبیت در فرمالین ۱۰ درصد یا الکل ۷۰ درصد قرار داده شدند. برای شناسایی دیژن‌ها از کلیدهایی شناسایی *Gibson* و همکاران (۲۰۰۲) و *Jones* و همکاران (۲۰۰۵)، مونوزن‌ها از *Mamaev* (۱۹۹۰)، *Price* (۱۹۶۲) و *Domingues* و *Boeger* (۲۰۰۸) و نماتودها از *Bychowsky* (۱۹۶۴) و *Moravec* (۱۹۹۴ و ۱۹۹۸) استفاده شد. عکسبرداری از تمامی نمونه‌ها با میکروسکوپ *Nikon Eclipse E100* کالیبره شده مجهز به دوربین *Sony* انجام شد و نمونه‌ها با نرم افزار *Axo Vision El* اندازه‌گیری شدند. در این تحقیق برای آنالیزهای آماری از

شکل ۱: انگل *Lecithocladium angustiovum* جداشده از معده، روده و زوائد پیلوریک ماهی طلال *Rastrelliger kanagurta*: ۱. بادکش دهانی ۲. حلق ۳. بادکش شکمی. مقیاس = ۱۰۰ میکرومتر

Figure 1: *Lecithocladium angustiovum* isolated from stomach, intestine and pyloric caeca of *Rastrelliger kanagurta* 1. Oral sucker 2. pharynx 3. Ventral sucker Scale = 100 micrometers

شکل ۲: انگل *prodistomum oriental* جداشده از معده، روده و زوائد پیلوریک ماهی طلال *Rastrelliger kanagurta*: a: قسمت قدامی ۱. بادکش دهانی ۲. بادکش شکمی b: قسمت خلفی ۱. تخم‌های بیضوی شکل ۲. بیضه‌ها. مقیاس = ۱۰ میکرومتر

Figure 2: *prodistom Oriental* isolated from stomach, intestine and pyloric caeca of *Rastrelliger kanagurta* a: anterior part 1: Oral sucker 2: Ventral sucker. b: posterior part 1: Egg 2: Testis. Scale = 10 micrometers

به طور کلی، میزان شیوع آلودگی انگل‌های دیژن، مونوژن و نماتود به ترتیب ۱۰۰، ۳/۸ و ۱/۹ درصد محاسبه شد. درصد آلودگی انگل‌های دیژن، مونوژن و نماتود در اندام‌های آلوده به ترتیب در جداول ۱، ۲ و ۳ ارائه شده است که با بررسی میزان آلودگی اندام‌های مختلف ماهی مشخص شد، معده دارای بیشترین درصد آلودگی به انگل‌ها به‌ویژه دیژن *Lecithocladium angustiovum* (P=100 درصد) بود. همچنین در این مطالعه مشخص گردید که اختلاف معنی‌داری بین جنس‌های نر و ماده ماهی طلال از نظر

بیشتر گونه‌های خانواده *Mazocraeidae* به چهار جفت گیره مسلح هستند. شکل، ساختار و اندازه گیره‌ها در گونه‌های مختلف متفاوت است. تفاوت اندازه گیره‌ها در طرف‌های مقابل بدن قابل توجه است.

لارو نماتود *Anisakis sp.* با شیوع ۱/۹ درصد از زوائد پیلوریک جداسازی و شناسایی شدند. مری انگل شامل یک قسمت قدامی عضلانی و قسمت خلفی غده‌ای می‌باشد و روده کور ندارد. در بین لب‌ها یک دندان سوراخ‌کننده وجود دارد. دم انگل کوتاه و نوک تیز است و مخرج در نزدیک انتها قرار دارد (شکل ۵).

آلودگی به انگل‌های دیژن وجود نداشت و هر دو جنس با میزان فراوانی ۱۰۰ درصد آلوده به انگل‌های دیژن بودند.

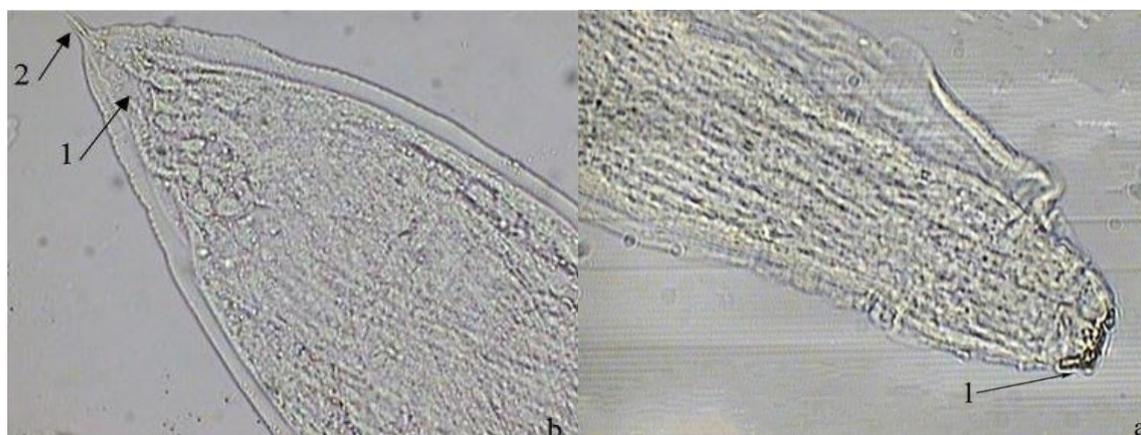
شکل ۳: انگل از خانواده Mazocraeidae جدا شده از آبشش ماهی طلال *Rastrelliger kanagurta* a: اپیستوهاپتور. مقیاس = ۱۰۰ میکرومتر b: ۱. قلابچه ۲. قلاب‌ها. مقیاس = ۱۰ میکرومتر

Figure 3: Mazocraeidae isolated from the gills *Rastrelliger kanagurta* a: Opisthaptor. Scale = 100 micrometers b: Hamuli 2: Hook Scale = 10 micrometers

شکل ۴: *Indomazocraes* sp. جدا شده از آبشش ماهی طلال *Rastrelliger kanagurta* a: شمای کلی انگل. b: ۱. گیره بزرگ c: ۱. گیره کوچک مقیاس = ۱۰ میکرومتر

Figure 4: *Indomazocraes* sp. isolated from the gills *Rastrelliger kanagurta* a: The general form the parasite b: 1: Large clamp c: 1: Hook 2: Small clamp Scale = 10 micrometers

شکل ۵: انگل *Anisakis* sp. جدا شده از زوائد پیلوریک ماهی طلال *Rastrelliger kanagurta* a: قسمت قدامی ۱. دندان سوراخ کننده b: قسمت خلفی ۱. منفذ دفعی ۲. زائده نوک تیز دمی مقیاس = ۱۰ میکرومتر

Figure 5: *Anisakis* sp. isolated from pyloric caeca *Rastrelliger kanagurta* a: anterior part 1. Boring tooth b: posterior part 1. Anus 2. Pointed appendage of the tail Scale = 10 micrometers

جدول ۱: انگل‌های دیژن شناسایی شده و درصد آلودگی در اندام‌های آلوده ماهی طلال (*Rastrelliger kanagurta*)

Table 1: Identified digenean parasites and percentage of infected organs (*Rastrelliger kanagurta*)

نام انگل	اندام	میانگین شدت آلودگی $\pm$ SD	شیوع آلودگی (درصد)
	زوائد پیلوریک	0.09 ± 0.35	۷/۵
<i>Lecithocladium angustiovu</i>	معدده	$17/15 \pm 15/9$	۱۰۰
	روده	0.07 ± 0.33	۵/۷
	زوائد پیلوریک	$1/35 \pm 4/6$	۲۰/۸
<i>prodistomum orientale</i>	معدده	0.13 ± 0.62	۵/۷
	روده	$0.28 \pm 1/6$	۵/۷

جدول ۲: انگل‌های مونوژن شناسایی شده و درصد آلودگی در اندام‌های آلوده ماهی (*Rastrelliger kanagurta*)

Table 2: Identified Monogenean parasites and percentage of infected organs (*Rastrelliger kanagurta*)

نام انگل	اندام	میانگین شدت آلودگی $\pm$ SD	شیوع آلودگی (درصد)
<i>Indomazocraes</i> sp.	آبشش	0.18 ± 0.09	۱/۹
Mazocraeidae	آبشش	0.18 ± 0.09	۱/۹

جدول ۳: انگل‌های نماتود شناسایی شده و درصد آلودگی در اندام‌های آلوده ماهی (*Rastrelliger kanagurta*)

Table 3: Identified Nematoda parasites and percentage of infected organs (*Rastrelliger kanagurta*)

نام انگل	اندام	میانگین شدت آلودگی $\pm$ SD	شیوع آلودگی (درصد)
<i>Anisakis</i> sp.	زوائد پیلوریک	0.18 ± 0.09	۱/۹

بحث

که بیشترین فراوانی مربوط به *Lecithocladium excisum* بوده است. Madhavi و Triveni Lakshmi (۲۰۱۲) از تعداد ۱۸۴ ماهی طلال جمع‌آوری شده از ژانویه ۲۰۰۶ لغایت ۲۰۰۷ در خلیج بنگال پانزده گونه انگل ثبت کردند که *Lecithocladium angustiovum* با شیوع ۸۸/۵ درصد و انگل‌های *Prodistomum orientale* و *Prodistomum waltirensis* نیز به ترتیب با شیوع ۳۲/۱ درصد و ۱۵/۸ درصد مشاهده شدند در حالی که در مطالعه حاضر *Lecithocladium angustiovum* با شیوع ۱۰۰ درصد مشاهده شد که نسبت شیوع انگل در این مطالعه بیشتر از خلیج بنگال است و *Prodistomum orientale* ۲۶/۴ درصد شیوع داشت که شیوع این انگل در خلیج بنگال بیشتر از سواحل عمان گزارش شده است. براساس مطالعات Kabata (۱۹۸۵) انگل‌های دیزن در ماهی طلال شیوع بیشتری داشتند که می‌توانند باعث امراض بافتی گسترده گوارشی روده‌ای در ماهی شوند. Indaryanto و همکاران (۲۰۱۵) انگل *Lecithocladium excisum* را از دستگاه گوارش ماهی *Rastrelliger brachysoma* در اندونزی گزارش کردند. همچنین Bray (۱۹۹۰) از خانواده تون‌ماهیان جنس *Lecithocladium excisum* در این تحقیق از ماهی طلال جدا نشد.

بیشتر گونه‌های جنس *Prodistomum* به خوبی شناخته نشده و تنها دو گونه بیش از ده بار گزارش شده است که شامل، *P. orientalis* در اقیانوس آرام، هند و اطلس و *P. polonii* در حوضه دریای مدیترانه و شمال شرقی آتلانتیک می‌باشد. این جنس در میزبان‌های مختلفی از جمله خانواده‌های Carangidae (۳۸ درصد)، Scombridae (۲۷ درصد) و Clupeidae (۳/۴ درصد) یافت شده است. Bray و Cribb (۱۹۹۶) انگل *Prodistomum Linton* را از ماهی *Scorpius georgiana* گزارش کردند. آنها در این گزارش جنس *Prodistomum* را مورد تحقیق و بررسی قرار داده و فهرستی از ۹ گونه جدید ارائه دادند. در تحقیق حاضر انگل *P. orientalis* برای اولین بار از ماهی طلال در ایران گزارش می‌شود.

Madhavi و Triveni Lakshmi (۲۰۱۱) طی پژوهشی بیان نمودند که تبادل کم انگلی بین ماهی طلال و سایر

شناسایی انگل‌های ماهیان از دیدگاه بیوسیستماتیک، بیولوژی، فیزیولوژی، اکولوژی، اقتصادی و سلامت اجتماعی حائز اهمیت می‌باشد. ماهی طلال *R. kanagurta* از جمله ماهیانی است که به دلیل قیمت کم، از مصرف انسانی در بسیاری از مناطق به‌خصوص در استان‌های جنوبی کشور برخوردار است و به عنوان طعمه برای شکار بسیاری از ماهیان دیگر نیز استفاده می‌شود. در این مطالعه ۵ گونه انگل پریاخته از این ماهی شناسایی شد که شامل دو انگل دیزن (*Prodistomum orientale* و *Lecithocladium angustiovum*) و دو انگل مونوژن *Indomazocraea* sp. و *Mazocraeidae* که این چهار انگل جزو شاخه کرم‌های پهن و *Anisakis* sp. جزو شاخه کرم‌های گرد می‌باشند. Madhavi و Triveni Lakshmi (۲۰۱۱) از سواحل Visakhapatnam (خلیج بنگال) از ماهی طلال پانزده مونوژن، هفت دیزن، پنج سخت‌پوست گزارش کرده بودند. گونه‌های انگلی جدا شده در تحقیق حاضر از نظر صفات ظاهری و اندازه قسمت‌های شاخص شباهت‌ها و تفاوت‌هایی را با گونه‌های معرفی شده در تحقیق مذکور دارند.

در این مطالعه انگل *Lecithocladium angustiovum* از زوائد پیلوریک، معده و روده به ترتیب با شیوع ۷/۵، ۱۰۰ و ۵/۷ درصد در هر سه اندام، جداسازی و شناسایی شدند. Madhavi و Triveni Lakshmi (۲۰۱۱) نیز این انگل را از دستگاه گوارش ماهی طلال گزارش کردند.

طبق گزارش Al-Zubaid (۲۰۱۰) و Madhavi و Triveni Lakshmi (۲۰۱۱) انگل‌های خانواده Hemiuridae بخش غالب انگل‌های دیزن دستگاه گوارش ماهیان دریایی تحقیق آنها را تشکیل می‌دادند. در بین خانواده Hemiuridae، انگل دیزن جنس *Lecithocladium*، از انگل‌های رایج و متداول است. در مطالعه حاضر نیز بیشترین شیوع متعلق به این جنس بود. مطالعه دیگری از Al-Zubaid و Mahaisen (۲۰۱۴) بر ۱۸۲ نمونه ماهی طلال سواحل یمنی دریای سرخ انجام شد که چهار نمونه ترماتود *Aponurus Opechona Lecithocladium excisum laguncula bacillaris* و *Prodistomum orientale* گزارش گردید

نماتودی از خانواده آنیزاکیده است که می‌تواند باعث بیماری آنیزاکیزیس (عفونت انگلی دستگاه گوارش) در انسان شوند. در بیشتر موارد آنیزاکیزیس انسان ناشی از مصرف ماهی‌هایی است که به لاروهای خانواده Anisakidae آلوده شده‌اند (Bilska-Zajac et al., 2015). Shamsi و همکاران (۲۰۱۵) از آبهای New Caledonian (استرالیا) Anisakis larval type 1 را از لومن روده و حفره شکمی ماهی طلال گزارش کردند. در این تحقیق انگل آنیزاکیزیس از زوائد پیلوریک ماهی طلال جدا شد. اطلاعات مربوط به انگل‌ها می‌تواند به مصرف‌کننده برای انتخاب گونه ماهی، سازمان‌های مرتبط با بهداشت دام و آبزیان و سلامت جامعه و تولید کنندگان کمک کند تا از خطرات احتمالی آلودگی و بیماری جلوگیری شود. انتظار می‌رود که در آینده مطالعات بیشتری در زمینه بررسی انگل‌های تک‌یاخته و پریاخته ماهی طلال در فصول مختلف سال و تأثیر فاکتورهای مختلف محیطی، بیولوژیک، فیزیولوژیک و ... بر پارامترهای کمی انگل‌های ماهی طلال و مقایسه آنها با استان‌های همجوار انجام شود تا اطلاعات و دانش بیشتری به دست آید.

تشکر و قدردانی

از همکاری صیدان محلی چابهار جهت جمع‌آوری نمونه‌ها تشکر و قدردانی می‌نماییم.

منابع

- پازوکی، ج.، ۱۳۹۵. انگل شناسی ماهیان دریایی. انتشارات نقش مهر، ۲۷۱ ص.
- پازوکی، ج. و معصومیان، م.، ۱۳۸۹. انگل‌شناسی ماهیان. موسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی، ۱۶۸ ص.
- پیغان، ر.، ۱۳۸۰. انگل‌ها و بیماری‌های انگلی ماهی. انتشارات نوربخش، ۱۸۲ ص.
- درویشی، م.، کیمرام، ف.، طالب زاده، س. و بهزادی، س.، ۱۳۸۲. بررسی ذخایر پنج گونه از تون ماهیان در استان هرمزگان در سال‌های ۷۸ و ۱۳۷۶-۷۷. موسسه تحقیقات شیلات ایران، ۱۸۳ ص.

ماهیان ممکن است به دلیل اختصاصی بودن میزبان باشد. Al-Zubaidy و Mahaisen (۲۰۱۴) در تحقیق بر ماهی طلال از دریای سرخ چهار گونه انگل جدا نمودند که این ماهی میزبان اختصاصی برای سه گونه از این انگل‌ها شناسایی شد که یکی از این سه گونه انگل، *Prodistomum orientale* بود که در این مطالعه نیز گزارش شده است.

در این مطالعه مونوزن *Indomazocraes* sp. و مونوزن دیگری از خانواده *Mazocraeidae* هر دو با شیوع ۱/۹ درصد از آبشش ماهی طلال برای اولین بار در ایران جداسازی و شناسایی شدند. طی بررسی که بر مونوزن‌های یازده گونه ماهی اسکومبریده جمع‌آوری شده از سواحل Visakhapatnam در خلیج بنگال انجام شده بود، ۱۴ گونه مونوزن از پنج خانواده شناسایی شدند که *Indomazocraes jagannath* از خانواده *Mazocraeidae* جزو این مونوزن‌ها بود (Murugesha, 1995). اوپيستوهاپتور مونوزن *Indomazocraes* sp. شامل دو جفت گیره بزرگ در طرفین، یک گیره کوچک در یک طرف و دو جفت قلاب می‌باشد و تنها تفاوتی که با *Indomazocraes jagannath* دارد، در تعداد گیره‌های کوچک است که این انگل دارای شش گیره کوچک در دو طرف اوپيستوهاپتور خود می‌باشد. مونوزن دیگری که از خانواده *Mazocraeidae* در این تحقیق جدا شد، دارای ۱۰ عدد قلابچه در حاشیه اوپيستوهاپتور و نیز ۴ عدد قلاب یا انکور در یک سوم اول اوپيستوهاپتور بود.

Rohde (۱۹۸۹) در مناطق جغرافیایی مختلف از ماهی *R. kanagurta* و *R. faughni* انگل *Indomazocraes jagannath* را جداسازی و ثبت کرد. همچنین *Indomazocraes jagannath* را از *Rastrelliger kanagurta* در منطقه پوری، خلیج بنگال، گزارش کرد. براساس مطالعات Rohde (۱۹۸۶) انگل‌هایی از خانواده *Mazocraeidae* از تون ماهیان در دریای مدیترانه و غرب آتلانتیک جداسازی و شناسایی شدند. نماتودهای متعلق به جنس *Anisakis* به دلیل فراوانی در غذاهای دریایی و تأثیر آنها بر سلامتی انسان، انگل‌های مهمی هستند (Shamsi et al., 2017). آنیزاکیزیس

- Domingues, M.V. and Boeger, W. A., 2008.** Phylogeny and revision of Diplectanidae Monticelli, 1903 (Platyhelminthes: Monogeneoidea), *Zootaxa* 1698:1-40.
- Gibson, D. I., Jones, A., Bray, R. A., 2002.** Key to the trematoda, Vol. 1. CAB international and the nature history museum, London.
- Hakimelahi, M., Savari, A., Doustshenas, B., Ghodrati Shojaei, M. and Lewis, K.A., 2018.** Food and feeding habits of Indian mackerel (*Rastrelliger kanagurta*) in the southern part of Qeshm island, Persian Gulf. *Iranian journal of fisheries sciences*, 19(2): 563-573. DOI: 10.22092/ijfs.2018.120058.
- Indaryanto, F.R., Fadry Abdullah, M., Wardiatno, Y., Tiuria, R. and Lmai, H., 2015.** A Description of *Lecithocladium angustiovum* (Digenea:Hemiuridae) in short Mackerel, *Rastrelliger brachysoma* (scombridae), of Indonesia. *Tropical Life Sciences Research*, 26(1): 31-40.
- Jones, A. Bray, R. A., Gibson, D. I., 2005.** Key to the trematoda, Vol. 2. CAB international and the nature history museum, London.
- Jemi Job, N., Hatha, A.A.M. and Radhakrishnan, C.K., 2020.** Seasonal variation of the prevalence of cymothoid isopod *Norileca indica* (Crustacea, Isopoda), parasitizing on the host fish *Rastrelliger kanagurta* collected from the Southwest coast of India. *Journal of parasitic Diseases*, 44(2):314-318 DOI: 10.1007/s12639-020-01208-6.
- Justo, M.C.N., Cárdenas, M.Q. and Cohen, S.C. 2021.** *Neonematobothrium annakohnae* n. sp. (Digenea: Didymozoidae) parasitizing
- سالنامه آماری شیلات ایران، ۱۳۹۹. دفتر طرح و توسعه شیلات ایران، ۱۶۰ ص.
- Al-Zubaidy, A.B., 2010.** First record of *Lecithocladium* sp. (Digenea: Hemiuridae) in the marine fish *Carangoides bajad* from the Red Sea, coast of Yemen. *Journal of King Abdulaziz University, Marine Science*, 21(1): 85-94.
- Al-Zubaidy, A.B. and Mahaisen, F.T., 2014.** Four new records of trematodes from the Indian mackerel *Rastrelliger kanagurta* (Cuvier, 1816) from the Yemeni Coastal water of the Red Sea. *American Journal of Biology and Life Sciences*, 2(6): 141-145.
- Bilska-Zajac, E., Rózycki, M., Chmurzyńska, E., Karamon, J., Sroka, J., Kochanowski, M., Kusyk, P. and Cencek, T., 2015.** Parasites of Anisakidae Family Geographical Distribution and Threat to Human Health. *Journal Agricultural Sciences Technology A*, 5(2): 146-152. DOI: 10.17265/2161-6256/2015.01.010.
- Bray, R.A., 1990.** Hemiuridae (digenea) from marine fishes of the southern Indian Ocean: Dinurinae, Elytropallinae, Glomerocirrinae and Plerurinae. *Systematic Parasitology*, 17(3): 183-217.
- Bray, R. A. and Cribb, T.H., 1996.** Two species of *Prodistomum* Linton, 1910 (Digenea: Lepocreadiidae) from marine fishes of Australia. *Systematic Parasitology*, 35: 59-67. DOI: 10.1007/BF00012182
- Bychowsky, B. E., 1964.** Key to parasites of freshwater fishes of USSR translation from Russian by palestin program for scientific translation. Jerusalem.

- Euthynnus alletteratus* (Perciformes: Scombridae) in the Southwest Atlantic Ocean *Acta Parasitologica*, 66(3):977-982 DOI: 10.1007/s11686-021-00369-5.
- Kabata, Z., 1985.** Parasites and disease of cultured in tropics. Taylor and Francis, London and Philadelphia. 318 P.
- Mamaev, Y. L., 1990.** The systematical composition of the family Heteraxinidae and other allied families of monogenean. *Folia parasitologica* 37: 225-230.
- Moravec, F., 1994.** Parasitic nematodes of freshwater fishes of Europe. Academy of sciences of the Czech Republic.
- Moravec, F., 1998.** Nematodes of freshwater fishes of the neotropical region. Academy of sciences of the Czech Republic.
- Mansour, L., Harrath, A.H., Abdel-Baki, A.A. and Al-Quraishy, S., Al, S.Y., 2015.** *Kudoa saudiensis* sp. N. (Myxosporidia: Multivalvulida) infecting oocytes of the Indian mackerel *Rastrelliger kanagurta* (Perciformes: Scombridae). *Folia Parasitologica*, 1:62 DOI: 10.14411/fp.2015.010.
- Madhavi, R. and Triveni Lakshmi, K., 2011.** Metazoan parasites of the Indian mackerel, *Rastrelliger Kanagurta* (Scombridae) of Visakhapatnam coast, Bay of Bengal. *Journal of Parasitic Diseases*, 35(1): 66-74. DOI:10.1007/s12639-011-0028-5.
- Madhavi, R. and Triveni Lakshmi, T., 2012.** Community ecology of the metazoan parasites of the Indian mackerel *Rastrelliger kanagurta* (Scombridae) from the Coast of Visakhapatnam, Bay of Bengal. *Journal of parasitic Diseases*, 36(2),165-170. DOI: 10.1007/s12639-012-0097-0.
- Murugesha, M., 1995.** Monogenetic trematodes from scombrid fishes of the Visakhapatnam coast, Bay of Bengal. *Journal of Natural History*, 2: 1-26.
- Rohde, K., 1986.** *Grubea australis* n. sp. (Monogenea, Polyopisthocotylea) from *Scomber australasicus* in southeastern Australia, and *Grubea cochlear* Diesing, 1858 from *S. Scombrus* and *S. Japonicus* in the Mediterranean and western atlantic. *Systematic Parasitology*, 9: 29-38.
- Rohde, K., 1989.** Gill Monogenea of *Rastrelliger* spp. (Scombridae). *Systematic Parasitology*, 14: 79-91.
- Scholz, T., 1999.** Parasites in cultured and feral fish. *Veterinary Parasitology*, 84(3-4): 317-335. DOI: 10.1016/S0304-4017(99) 00039-4.
- Shamsi, S., Poupa, A. and Justine, J.L., 2015.** Characterisation of Ascariid larvae from marine fish off New Caledonia, with description of new *Hysterothylacium* larval type XIII and XIV. *Parasitology International*, 64(5): 397-404. DOI:10.1016/j.parint.2015.05.014.
- Shamsi, S., Briand, M.J. and Justine, J.L., 2017.** Occurrence of Anisakis (Nematoda: Anisakidae) larvae in unusual hosts in Southern hemisphere. *Parasitology International*, 66: 837-840. DOI: 10.1016/j.parint.2017.08.002.
- Simkova, A., Morand, S., Matejusova, I., Jurajda, P. and Gelnar, M., 2001.** Local and regional influences on parasite species

richness of central European fishes.
Biodiversity and conservation 10: 511-525.

- Tokiwa T., Kobayashi Y., Ike, K., Morishima, Y. and Sugiyama, H., 2018.** Detection of Anisakid Larvae in Marinated Mackerel Sushi in Tokyo, Japan. *Japanese Journal of Infectious Diseases*, 23;71(1):88-89. DOI: 10.7883/yoken.JJID.2017.280.
- Price, E. W., 1962.** North American monogenetic trematodes. XI. The family Heteraxinidae. *The journal of parasitology*, vol. 48, No. 3, section 1, pp. 402-418.

Tripathi, Y.R., 1959. Monogenetic trematodes from fishes of India. *Indian Journal of Helminthology*, 9: 1-149.

- Zhu, P.W., Li, Y.Z., Liu, L., Ding, X.J. and Yuan, K., 2020.** *Neohexostoma gymnosardae* n. sp. (Monogenea, Hexostomatidae), a gill parasite of *Gymnosarda unicolor* (Valenciennes) (Teleostei, Scombridae) in the South China Sea. *Parasite*, 27:71. DOI:10.1051/parasite/2020067.

Parasitic worms of the Indian mackerel (*Rastrelliger kanagurta*) in Chabahar region (Oman Sea)

Jadgal S.¹; Jamileh Pazooki J.^{1*}; Alizadeh Noudeh M.¹

*pazooki2001@yahoo.com

1-Department of Animal Science and Marine Biology, Faculty of Biological Sciences and Technology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Abstract

According to the importance and position of fish for human protein supply, studying pathogens and more familiarity with their parasitic diseases can be a step towards improving the knowledge of parasitology in the country. The aim of this study was to identify the metazoan parasites of the Indian mackerel (*Rastrelliger kanagurta*) caught from the coasts of the Oman Sea in the Chabahar region. In the present study, 61 pieces of *R. kanagurta* were caught in summer 2019. The fish were transported to the laboratory and their length and weight were measured. Different organs of the fish such as gills, eyes, stomach, pyloric caeca, gonads, and intestines were examined for isolated parasites were stabilized in alcohol 70% and/or formalin 10%. The identified parasites were from the digene category and including *Lecithocladium angustiovum* and *prodistomum orientale* with frequency of 100% and 26.4%, respectively, from the category of monogenic parasites, *Indomazocraes* sp. And another example of the family Mazocraeidae, both with prevalence of 1.9% and from the nematode genus, the larvae of the parasite Anisakis sp. were identified with a prevalence of 1.9%. The results showed that the digenean parasite *Lecithocladium angustiovum* had the highest severity of infection in the stomach (16.1 ± 17.3). In this study, according to the results, the identified parasites included two digens at the genus and species levels, a monogenean at the genus level and another in the family of flatworm branches, a nematode at the genus level in roundworm branch. This is the first report of the Indian mackerel parasites from the Oman Sea coast. Also, the parasites of *Prodistomum orientale*, *Indomazocraes* sp. and a specimen belonging to the family Mazocraeidae are reported for the first time of this fish from the coasts of Iran.

Keywords: Indian mackerel, Metazoan parasites, Mazocraeidae, Oman Sea

---

*Corresponding author